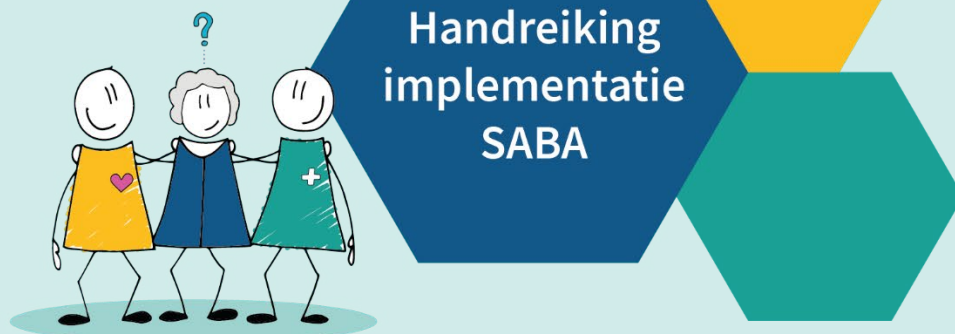

Samen in Actie bij Apathie (SABA) is een werkwijze voor het omgaan met apathie bij mensen met dementie in het verpleeghuis.

www.ukonnetwerk.nl/tools/saba

Inleiding

Ongeveer de helft van de mensen met dementie krijgt te maken met apathie, wat zich uit in afname van initiatief en spontaan gedrag, het minder uiten van emoties en verminderde interesse en sociale interactie. Apathie heeft gevolgen voor de zelfstandigheid, gezondheid en kwaliteit van leven. Hoewel uit onderzoek blijkt dat een zinvolle daginvulling in belangrijke mate kan bijdragen aan het welbevinden van mensen met dementie en apathie, gaat in de dagelijkse praktijk van het verpleeghuis de aandacht al gauw uit naar diegenen met gedrag waar anderen 'last' van kunnen hebben, zoals agressie of onrust en niet naar de 'stille' bewoners. Om apathie op te merken, te onderzoeken en te onderbreken hebben wij daarom een praktische werkwijze ontwikkeld: **'Samen in Actie bij Apathie' (SABA)**. SABA biedt naasten en zorgverleners meer kennis en bewustzijn van apathie, net als handvatten voor het omgaan met apathie bij mensen met dementie. We spreken bij SABA van *onderbreken* in plaats van behandelen, omdat de ervaring leert dat apathie bij mensen met dementie goed onderbroken kan worden gedurende korte momenten, maar dat het effect zelden blijvend is.

De ontwikkeling van SABA

Het project Samen in Actie bij Apathie was gericht op het ontwikkelen en testen van een praktische werkwijze, om verpleeghuisbewoners met dementie, hun naasten en professionele zorgverleners kennis en praktische handvatten te geven in het omgaan met apathie in het dagelijks leven.

SABA is ontwikkeld door middel van actieonderzoek: de bewoners, naasten en medewerkers hebben zelf een grote rol gehad in de totstandkoming. Samen met bewoners, naasten en medewerkers hebben we in kaart gebracht wat er moeilijk is aan omgaan met apathie en welke zaken helpen in de ondersteuning van mensen met dementie en apathie. Met deze informatie hebben we gezamenlijk een eerste versie van SABA ontwikkeld en een pilot uitgevoerd. Deze pilot is met de deelnemers geëvalueerd, op basis waarvan SABA aangepast is.

Zie ook de geanimeerde Praatplaat Project en Resultaten <https://youtu.be/8ifzOBPpojA>

Aan de slag met SABA

Dit is de handreiking implementatie van SABA. Deze handreiking is op praktijkervaringen gebaseerd en is een hulpmiddel voor de kartrekker die SABA wil gaan *implementeren op organisatie- of afdelingsniveau*. De kartrekker is een professional die enthousiast is om met SABA aan de slag te gaan, in staat is anderen enthousiast te maken en te houden en zich inzet om apathie blijvend op de kaart te zetten. Met deze *handreiking implementatie* kan de kartrekker SABA vertalen naar de eigen organisatie en implementeren.

De kartrekker kan, behalve deze *handreiking implementatie*, bij de implementatie ook gebruik maken van:

- De PowerPointpresentatie '*Organisatie Wijs*', een korte PowerPointpresentatie waarin wordt uitgelegd wie betrokken zijn bij de uitvoer van SABA, hoe zij samenwerken en welke materialen ze kunnen gebruiken.
- Het *overzicht implementatie strategieën*. Niet alle mensen zijn van nature even geneigd een nieuwe manier van werken te omarmen. Het is belangrijk hier bij stil te staan. Zogenaemde 'voorlopers' zullen direct enthousiast zijn en hebben genoeg aan goede informatie. Anderen hebben meer stimulans nodig om hun werkwijze aan te passen, zoals hulp bij praktische problemen en duidelijke afspraken. Deze verschillende groepen vragen om verschillende benaderingen ofwel strategieën om implementatie te laten slagen. Die verschillende implementatie strategieën zijn verwerkt in deze handreiking. Bij elke implementatiestap benoemen we welke strategieën de kartrekker kan toepassen. In het *overzicht implementatie strategieën* wordt het doel van elke strategie toegelicht en staan concrete voorbeelden van activiteiten.

Bedenk dat goed informeren, communiceren en evalueren met alle betrokkenen helpend is voor een goede implementatie. Bovendien geldt dat implementeren van een werkwijze tijd kost en blijvend aandacht en inzet vraagt. Dit geldt ook als de werkwijze en materialen samen met de doelgroep ontwikkeld zijn om eenvoudig in de praktijk toe te passen, zoals bij SABA het geval is.

SABA kan ook toegepast worden voor een *individuele bewoner*. Dan is niet deze gehele handreiking relevant, maar start het proces bij de implementatiestap 'Informeren'. De implementatiestappen kunnen vanaf dit punt worden doorlopen voor één individuele bewoner, aan de hand van de bijbehorende materialen. Iedere verpleeghuismedewerker kan hiervoor het initiatief nemen, een kartrekker is niet nodig.

Een overzicht van alle materialen horend bij SABA is te vinden in Bijlage 1.

De implementatiestappen

Bij het implementeren van SABA is het belangrijk vijf stappen te onderscheiden: 'Voorbereiden'; 'Organiseren'; 'Informeren'; 'Participeren' en 'Evalueren en Borgen'. Deze implementatiestappen worden in deze handreiking stap voor stap toegelicht.

Voorbereiden

Kies je voor implementatie van SABA op het niveau van de organisatie of afdeling, dan start je bij 'Voorbereiden' en doorloop je alle implementatiestappen.

Omgaan met apathie bij mensen met dementie in het verpleeghuis is binnen jullie organisatie of afdeling een **relevant onderwerp** dat aandacht verdient. Deze keuze maken is de eerste stap. Is er al een kartrekker? Dan kan die persoon starten met het **voorbereiden van de implementatie**:

- Zoek een afdeling of locatie waar SABA zal worden uitgevoerd. Houd hierbij rekening met de volgende factoren:
 - Wie zijn de belangrijkste betrokkenen, de **stakeholders**? Om de implementatie te laten slagen is het van belang relevante mensen te betrekken. Denk hierbij aan iedereen die een belangrijke rol heeft in de uitvoer van SABA zoals naasten, vrijwilligers op een huiskamer, gastvrijheidsmedewerkers en woonondersteuners/begeleiders, maar ook medewerkers zorg, medewerkers welzijn, arts, psycholoog, teamleider, medewerker kwaliteit, een afgevaardigde van de raad van bestuur of managementteam.
 - Zijn de beoogde deelnemers enthousiast over SABA?
 - Hebben zij voldoende tijd voor deelname, zowel tijdens de implementatie als voor de uitvoering?
 - Zijn er nu of in de komende maanden organisatorische aspecten die de uitvoer van SABA mogelijk kunnen belemmeren, zoals een verhuizing of een ander groot project?
- Plan een startbijeenkomst met de stakeholders. Is er nog geen kartrekker, maar wel een enthousiaste groep mensen? Stel dan een projectteam samen, dat nadenkt over bovenstaande punten en een startbijeenkomst plant.

In de stap 'Voorbereiden' pas je de volgende strategieën toe:

- Bevorderen van de samenwerking
- Faciliteren
- Motiveren
- Organiseren

Meer informatie hierover kun je vinden in het *overzicht implementatie strategieën*.

Organiseren

Tijdens de startbijeenkomst met de relevante **stakeholders** bespreek je:

- De redenen om aandacht te besteden aan apathie
- Uit welke uitvoeringstappen SABA bestaat, namelijk: 'opmerken'; 'onderzoeken'; 'onderbreken'; 'evalueren'; 'onderhouden'
- Hoe de **taakverdeling** en de **samenwerking** in de uitvoer van SABA zijn.
- Wie de kartrekker is van de implementatie en uitvoer van SABA. Als er nog geen duidelijke kartrekker is, dan wordt deze in de startbijeenkomst aangewezen.

Om de betrokkenen in korte tijd goed inzicht te geven in SABA, kun je tijdens de startbijeenkomst de presentatie '*Organisatie Wijs*' laten zien.

Samen stellen jullie een **haalbaar plan van aanpak** op voor de implementatie en uitvoer. Wat haalbaar is, zal per organisatie en per moment verschillen.

Voor een goed plan van aanpak is verstandig om eerst een zogenoemde 'lokale analyse' van de beginsituatie te doen. Daarbij verzamel je informatie aan de hand van de volgende vragen:

- Wat is de huidige zorg met betrekking tot apathie?
 - In hoeverre zijn mensen zich *bewust van apathie*?
 - Wat zijn de *fysieke mogelijkheden* van het gebouw: Hoe kunnen de ligging, indeling en aankleding van de afdeling de implementatie van SABA ondersteunen?
- Hoe past SABA binnen de manier van werken van de organisatie?
 - Is er een methodische manier van werken, die de implementatie van SABA kan ondersteunen?
 - Het prioriteren van het thema apathie en het faciliteren van de implementatie en uitvoering van SABA verloopt makkelijker als dit kan worden ingepast in de bestaande manier van werken. Een manier hiervoor is het opmerken, onderzoeken en onderbreken van apathie op te nemen in het (elektronische) dossier, bijvoorbeeld door er een Probleem-Doel-Actie aan te koppelen of door afspraken op te nemen in het zorg-/behandelplan.
 - Zijn er aanpassingen nodig in de manier van samenwerken om SABA goed uit te kunnen voeren?
 - Met wat voor *dossier* wordt er gewerkt en voor wie is dit toegankelijk?
 - Maak samen eenduidige afspraken zodat alle betrokkenen - ook naasten en vrijwilligers - bij kunnen dragen aan de implementatiestappen 'Participeren' en 'Evalueren'. Hiervoor is het belangrijk dat iedereen bij de SABA-materialen kan en kan rapporteren in een bewonerdossier of een ander document dat hiervoor gebruikt wordt. Als hier belemmeringen in bestaan, probeer dan samen te zoeken naar een praktische oplossing die aansluit bij jullie dagelijkse praktijk.
 - Zijn er al materialen voor *activiteiten* aanwezig op de afdeling/locatie? Is de wijze waarop activiteiten op een afdeling worden uitgevoerd (centraal – decentraal) helpend of juist niet?
- Bij implementatie op afdelingsniveau kijk je bovendien naar:

- Aandachtspunten in de samenstelling van het team (medewerkers zorg, medewerkers welzijn, arts en psycholoog)
 - Zijn de belangrijkste uitvoerende professionals aanwezig en hoe staan zij tegenover de implementatie van SABA?
 - Als er veel personele wijzigingen zijn onder de medewerkers, welke activiteiten zijn dan nodig om de implementatie en uitvoer van SABA te ondersteunen?
 - Hoe faciliteren we medewerkers (bijvoorbeeld in tijd) om deel te nemen aan bijvoorbeeld een familiegesprek of bewonersoverleg?
- Aandachtspunten binnen de bewonersgroep?
 - Gaat het om een enkele 'stille' bewoner, of zijn er meer?
 - Hoe betrekken we de naasten?

Kijk voor een voorbeeld op <https://publicaties.zonmw.nl/maak-zelf-een-implementatieplan/>.

In de stap 'Organiseren' pas je de volgende strategieën toe:

- Bevorderen van de samenwerking
- Faciliteren
- Informeren
- Motiveren
- Organiseren
- Richten op het product

Meer informatie hierover kun je vinden in het *overzicht implementatie strategieën*.

Informereren

Vanaf de stap 'Informereren' kan het zowel zijn dat je SABA wilt implementeren op organisatie- of afdelingsniveau, als dat je SABA wilt toepassen voor een individuele bewoner. In deze stap ligt de nadruk op het vergroten van kennis over en bewustzijn van apathie en de gevolgen ervan voor naasten en medewerkers wonen, welzijn en zorg. Als mensen zich meer bewust zijn van apathie, zullen zij apathie bij bewoners met dementie eerder opmerken en onderbreken.

- Onderzoek wat het **kennisniveau** is van alle betrokkenen. Denk hierbij niet alleen aan medewerkers, maar ook aan de naasten. Wat weten zij al over apathie en over de gevolgen? Binnen SABA zijn allerlei materialen en modules ontwikkeld om kennis over en bewustzijn van apathie te vergroten en inzicht te geven in de gevolgen voor de bewoner en de interactie tussen bewoner en naasten/medewerkers. Alle ontwikkelde materialen zijn eenvoudig te begrijpen, wel verschillen ze in de diepgang van de informatie die gegeven wordt, de doelgroep voor wie het materiaal ontwikkeld is en de mogelijke toepassing.

- Kies materialen die aansluiten bij de aanwezige voorkennis en de **doelgroep**:
 - De *Folder*, *Animatie* en de *module 'Actieve Tijd'* zijn met name ontwikkeld om naasten, vrijwilligers en medewerkers zorg en welzijn te informeren en een eerste aanzet te geven tot anders handelen.
 - De *module 'Wat is Apathie?'* kan worden toegepast als lesmateriaal, met name voor medewerkers welzijn en zorg.
 - Daarnaast is er een *Handreiking Bewonersbespreking* ontwikkeld, die een psycholoog kan gebruiken bij het leiden van een bespreking met medewerkers zorg en welzijn over een individuele bewoner met dementie en apathie. Hierin staat het creëren van bewustwording van de gevolgen van apathie op de interactie tussen bewoner en naasten/medewerkers centraal.

Voor meer informatie over de materialen verwijzen we naar Bijlage 1, waarin ook een link is opgenomen naar alle materialen.

- Hoe je de informatie aanbiedt, hangt bovendien af van de **toepassing** van SABA: *op organisatie- of afdelingsniveau* of bij een individuele bewoner. Denk in het eerste geval bijvoorbeeld aan het plaatsen van de *Animatie* op intranet of het organiseren van een themabijeenkomst voor medewerkers of naasten. Het is voor naasten en medewerkers ondersteunend als informatiemateriaal zowel op papier als digitaal aangeboden wordt. Ga ook na of de betrokkenen nog vragen hebben naar aanleiding van de informatie.

In de stap 'Informereren' pas je de volgende strategieën toe:

- Educatie
- Informereren

Meer informatie hierover kun je vinden in het *overzicht implementatie strategieën*.

Participeren

Zoals de titel Samen in Actie bij Apathie al doet vermoeden, gaat het bij SABA vooral om **samen doen**. Medewerkers van zorg, welzijn en behandeling en naasten/mantelzorgers werken samen bij de uitvoer van SABA. Ook vrijwilligers kunnen hier een rol in spelen. Dit vraagt om afstemming van rollen en taken. In de stap 'Participeren' zetten we de aandachtspunten voor de uitvoering van SABA op een rij. Een eenvoudige toelichting kun je ook vinden in de PowerPointpresentatie '*Organisatie Wijs*'.

SABA is een multidisciplinaire werkwijze. In een multidisciplinaire bijeenkomst van een zorgmedewerker, arts en psycholoog:

- Delen zij signalen die zij **opmerken** bij een bewoner met dementie en **onderzoeken** gezamenlijk of er sprake is van apathie. De *Praatplaat Apathie* kan gebruikt worden als een leidraad voor het opmerken en onderzoeken van apathie.
- Spreken zij gezamenlijk de vervolgstappen af. Denk hierbij aan:

- Het informeren van betrokken medewerkers en vrijwilligers (zie ook de implementatiestap 'Informeren')
- Het plannen van een casus/bewonersbespreking, zoals eerder al toegelicht werd in de stap 'Informeren'. Betrek hierbij verschillende medewerkers, zoals woonondersteuning en activiteitenbegeleiding naast medewerkers zorg. Het is belangrijk voldoende tijd (± 1 uur) te nemen. Begeleiding door de psycholoog is hierbij wenselijk, al dan niet aan de hand van de *handreiking bewonersbespreking*.
- Het betrekken van naasten.
- Het plannen van een multidisciplinair evaluatiemoment. Kijk voor meer informatie bij de stap 'Evalueren'.

Naast zijn een belangrijke samenwerkingspartner bij SABA. Plan een familiegesprek, bij voorkeur face-to-face. Bij dit familiegesprek is de contactverzorgde/Eerst Verantwoordelijke Verzorgende of Verpleegkundige betrokken. Indien gewenst kunnen hierbij de psycholoog of een medewerker welzijn aansluiten. In dit familiegesprek:

- Wisselen zij informatie uit over wat apathie is, hoe de apathie van de bewoner zich uit en welke ervaringen naaste(n) en medewerkers hebben in het **onderbreken** van apathie bij de bewoner. Ook delen ze informatie over de levensloop en de voorkeuren van de bewoner.
- Bespreken zij welke rol de naasten willen en kunnen hebben. Kent de naaste de bewoner goed, of juist niet? Wil en kan iemand actief bijdragen in de activiteiten? Ook bespreken zij hoe vaak en op welke wijze ze contact onderhouden over het verloop. We weten uit de evaluatie van SABA dat veel naasten niet alleen betrokken willen zijn bij het opstellen van een plan, maar ook bij de uitvoering van SABA en hun eigen ervaringen willen delen.
- Maken zij concrete afspraken over acties met behulp van de *Praatplaat Apathie*. Ook vullen ze gezamenlijk het *Plezierige Activiteiten Plan-Apathie (PAP-A)* in, al dan niet ondersteund door het *Activiteitenblad Apathie*. Hiermee is vastgelegd wie, wanneer, welke activiteit met de bewoner zal ondernemen en naar welke doelen zij streven. Het stellen van reële doelen is belangrijk, waarbij het gaat om een balans tussen ideaal en haalbaar in de praktijk. Door te leren van elkaar en samen te

zoeken naar creatieve oplossingen is een kleine positieve verandering soms makkelijk gemaakt. Ze spreken ook een evaluatiemoment af en maken afspraken hoe ze elk hun observaties en ervaringen vastleggen en delen.

- Het is belangrijk om voor naasten, die meer op afstand zijn, te kijken of er alternatieve manieren zijn om informatie uit te wisselen en deel te nemen aan de uitvoer van SABA.

In de stap 'Participeren' pas je de volgende strategieën toe:

- Voor het betrekken van medewerkers en naasten:
 - Bevorderen van de samenwerking
 - Motiveren
 - Richten op de patiënt/doelgroep
- Faciliteren
- Organiseren

Meer informatie hierover kun je vinden in het *overzicht implementatie strategieën*.

Evalueren en Borgen

Om blijvend aandacht te hebben voor het onderbreken van apathie is het belangrijk om te evalueren hoe de implementatie en de uitvoer van SABA verlopen zijn. De Plan-Do-Check-Act cyclus kan hierin ondersteunen (kijk voor meer informatie op <https://www.zorgvoorbeter.nl/verbeteren-ouderenzorg/pdsa-verbetermethode>). Evalueren gebeurt bij voorkeur zowel met de naaste(n) als met de betrokken zorgverleners. Bij implementatie op organisatieniveau kan er ook een rol zijn voor andere stakeholders die betrokken zijn geweest zoals een medewerker kwaliteit, een afgevaardigde van de raad van bestuur of managementteam. Plan vaste evaluatiemomenten, bijvoorbeeld nadat alle uitvoerstappen van SABA tweemaal doorlopen zijn.

Bij implementatie op *organisatie- of afdelingsniveau* bespreek je:

- Hoe de **uitvoer** van de implementatie gaat. Is het goed gelukt om eerder gemaakte *afspraken binnen de organisatie* uit te voeren, bijvoorbeeld over methodisch werken, het informeren van betrokkenen en het faciliteren van de benodigde tijd? Zijn er veranderingen in de organisatie, de participatie van deelnemers of de beschikbare tijd? Bespreek dan met elkaar of er aanpassingen nodig zijn in de manier waarop SABA ingepast wordt.
- Hoe de **samenwerking** verloopt. Hierbij gaat het om het afstemmen van verwachtingen over en weer, maar ook het bevorderen van het uitwisselen van informatie en het voorkomen van miscommunicatie. Heldere afspraken maken helpt.
- Welke bevorderende en belemmerende factoren met betrekking tot de **context** van de organisatie of de fysieke leefomgeving een rol spelen. Hierbij kun je denken aan personele bezetting, invloed van specifieke omstandigheden zoals Corona, verandering in de teamsamenstelling, aanpassingen in het activiteiten aanbod etc. Waar mogelijk dienen praktische drempels te worden weggenomen.
- Hoe je betrokkenen als medewerkers zorg, welzijn en behandeling, maar ook de naasten **blijvend motiveert** en **stimuleert** om SABA toe te passen. Houd hierbij aandacht voor haalbare tussenstappen, plan vaste evaluatiemomenten en herinner elkaar aan de gemaakte afspraken. Vergeet ook niet successen met elkaar te vieren, dit stimuleert. Het aanwijzen van een (eind)verantwoordelijke of het blijvend vervullen van de rol van karttrekker(s), ook na het implementatieproces, is helpend om de manier van werken vast te houden. Ook het vastleggen van de manier van omgaan met apathie bij mensen met dementie in de manier van werken en de integratie in werkprocessen helpt hierbij, net als het onderwerp apathie periodiek (bijvoorbeeld half jaarlijks) terug laten komen in een bestuur/managementoverleg, een kwaliteitsoverleg of een (multidisciplinair) afdelingsoverleg.

Ook op het *niveau van een individuele bewoner* evalueer je de toepassing van SABA. In een familiegesprek en een multidisciplinaire bijeenkomst bespreek je:

- Hoe de **uitvoer** gaat. Evalueer de gezamenlijke afspraken, die gemaakt zijn in het familiegesprek rondom de uitvoer van activiteiten: blijken de gestelde doelen haalbaar en zijn de activiteiten nog passend? Of moet er iets worden bijgesteld? Realiseer je daarbij dat het onderbreken van apathie blijvend aandacht en actie vraagt. Het is ook het moment om de taken en rollen die zijn afgesproken te toetsen en bij te stellen: weet iedereen nog wat er van hem/haar wordt verwacht? En is deze rol ook nog steeds passend en uitvoerbaar of is aanpassing nodig?

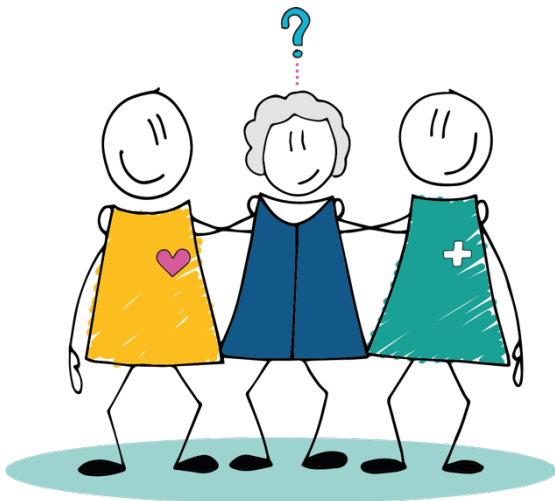
- Hoe de **samenwerking** verloopt, zowel met naasten als multidisciplinair. Net als op organisatie- of afdelingsniveau gaat het hierbij om het afstemmen van verwachtingen, het bevorderen van het uitwisselen van informatie en het voorkomen van miscommunicatie.
- Of er **contextuele factoren** zijn die een rol spelen. Dit kunnen zowel factoren zijn aan de kant van de medewerkers/organisatie als bij de naasten. Zijn er aanpassingen nodig van het gemaakte plan?
- Hoe jullie **blijvend aandacht** houden voor de apathie van de bewoner. Spreek ook nu weer een vast evaluatiemoment af, waarop jullie opnieuw afstemmen of het gemaakte PAP-A nog passend is of dat er misschien veranderingen plaatsgevonden hebben bij de bewoner, de naasten, op de afdeling of in de organisatie die aanpassing vereisen.

In de stap 'Evalueren en Borgen' pas je de volgende strategieën toe:

- Bevorderen van de samenwerking
- Faciliteren
- Organiseren
- Richten op de markt
- Richten op het product

Meer informatie hierover kun je vinden in het *overzicht implementatie strategieën*.

Door deze 5 implementatiestappen te doorlopen, kun je SABA op een goede manier en blijvend toepassen in je eigen dagelijkse praktijk.

Meer weten?

Wil je meer weten? Kijk dan eens op onderstaande site voor extra informatie. Wil jouw organisatie ondersteuning bij de implementatie van SABA? Zoek dan contact met de **UKON implementatiedeskundige** en vraag naar de mogelijkheden.

<https://www.ukonnetwerk.nl/tools/saba/>

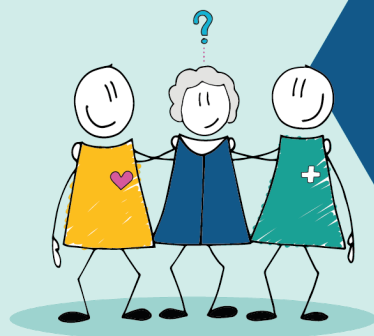
<https://www.ukonnetwerk.nl/themas/implementatie/>

<https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/impact-realiseren/implementatie-kennisportaal/>

Bijlage 1: Overzicht materialen SABA

Samen met naasten en zorgverleners hebben we verschillende materialen ontwikkeld, getest en aangepast. Ze zijn te vinden op www.ukonnetwerk.nl/tools/saba.

- **Een Folder** over apathie voor naaste(n), vrijwilligers of medewerkers wonen/welzijn. Hierin staat op een toegankelijke manier uitgelegd wat apathie is en hoe je het kunt opmerken.
- **Een Animatie** over apathie. Dit is een kort en toegankelijk filmpje over wat apathie is, wat het doet met het contact tussen de persoon met dementie en de naaste/zorgmedewerker en hoe deze er mee om kunnen gaan.
- **Een Praatplaat Apathie**. Dit is een gespreksleiddraad om apathie te op te merken en te onderzoeken.
- **Een Plezierige Activiteiten Plan Apathie** (PAP-A) waarmee naaste(n) en zorg/welzijnsmedewerkers samen afspreken hoe ze apathie voor een individuele bewoner gaan onderbreken.
- **Een Activiteitenblad Apathie**: een lijst met praktische voorbeelden van (kleine) activiteiten die je met bewoners kunt doen om apathie te onderbreken.
- **Een module 'Wat is Apathie?'**. Een toegankelijke module om de kennis over apathie te vergroten.
- **Een module 'Actieve Tijd'**. Een module met informatie en praktische tips om contact te maken met mensen met dementie en om activiteiten te ondernemen.
- **De Handreiking Bewonersbespreking** is bedoeld voor psychologen die met een team van medewerkers zorg- en welzijn in gesprek willen gaan over apathie en de gevolgen ervan in het contact.
- **De presentatie 'Organisatie Wijs'** kan worden gebruikt om SABA in een organisatie te introduceren en SABA te presenteren aan een project- of managementteam of aan een deelnemende afdeling.
- **Handreiking Implementatie**: de ervaringen (successen en valkuilen) uit de praktijk zijn gebruikt om deze Handreiking Implementatie te ontwikkelen. Zo kunnen andere organisaties leren van de ervaringen en SABA invoeren in de eigen organisatie.
- **Het overzicht implementatie strategieën** kan een organisatie ondersteunen om gerichte implementatie strategieën te kiezen om aan de slag gaat met de implementatie van SABA.
- **De geanimeerde Praatplaat Project en Materialen** kan gebruikt worden om betrokkenen te informeren over het doel, de totstandkoming en de materialen van Samen in Actie bij Apathie.

Samen in Actie bij Apathie (SABA)

Verantwoording

Bij de totstandkoming van SABA zijn zorgorganisaties Archipel en de Zorgboog, het UKON, het Radboudumc, de Open Universiteit en Amsterdam UMC betrokken geweest. ZonMW en Alzheimer Nederland hebben het project gefinancierd.

www.ukonnetwerk.nl/tools/saba